

HELSINGIN HOVIOIKEUS
Salmisaarenranta 7 I
PL 132
00181 Helsinki
Puhelin 02956 40500, Telefax 02956 40512 kirjaamo
Sähköpostiosoite helsinki.ho@oikeus.fi

Dnro: 74/7074/2014

pvm. 26.3.2014

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntönne OM 5/41/2013

Lausunto oikeusministeriön työryhmän ehdotuksesta, joka koskee käsittely- ja oikeusastejärjestyksen muuttamista rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa (oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 2/2014)

Oikeusministeriön työryhmän ehdotus koskee päätöksenteon uudelleen järjestämistä eräissä kansainvälisissä perheoikeudellisissa asioissa sekä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevissa asioissa. Hovioikeus esittää lausuntonaan tältä osin seuraavaa.

Kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Ehdotuksen mukaan ulkomailla tehdyn perheoikeudellisen ratkaisun tunnustamisesta samoin kuin lapsen palauttamisesta toiseen valtioon päätettäisiin ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeuden sijasta Helsingin kärjäoikeudessa. Uudistus tarkoittaisi siirtymistä yleisesti noudatettavaan kolmen oikeusasteen järjestykseen. Hovioikeuden päätöksestä voisi valittaa korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämällä.

Kansainvälisissä perheoikeusasioissa tarvittava asiantuntemus on tarkoitus turvata siten, että asiat keskitetään ensimmäisessä oikeusasteessa Helsingin kärjäoikeudelle.

Uudistusehdotus tarkoittaa siten ensimmäisen oikeusasteen tehtävien siirtoa Helsingin hovioikeudelta Helsingin kärjäoikeudelle. Helsingin hovioikeus tulisi jatkossa käsittelemään näitä kansainvälisiä perheasioita muutoksenhakutuomioistuimena. Oikeusministeriön työryhmän 7.2.2014 antaman, hovioikeuden jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentamista koskevan mietinnön mukaan hovioikeuksissa tulitisiin vaatimaan aina jatkokäsittelylupa valittaessa kärjäoikeuden ratkaisuun riita- tai hakemusasiassa. Näin ollen myös näissä kansainvälisissä perheoikeusasioissa vaadittaisiin tarvittaisiin lupa, jos kärjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen.

Helsingin hovioikeus kannattaa ehdotusta. Ehdotus merkitsee järkevää työnjakoa eri oikeusasteiden kesken ja se takaa myös riittävän asiantuntemuksen. Hovioikeudella ei ole myöskään huomauttamista siitä, että vieraassa valtiossa annettujen avioeropäätösten tunnustamista koskevat asiat siirrettäisiin pääosin yleisiltä tuomioistuimilta hallintoviranomaisien käsiteltäviksi.

Luovuttamisasiat

Nykyisin eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa samoin kuin pohjoismaisissa luovuttusasioissa päätöksenteko on järjestetty kaksiportaiseksi, kun asia koskee luovuttamista Suomesta toiseen valtioon. Ensi asteessa luovuttamisesta päättää toimivaltainen kärjäoi-

keus, jonka päätöksestä voidaan valittaa suoraan, valituslupaa pyytämättä korkeimpaan oikeuteen. Asiat on keskitetty neljään alueellisesti toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Päätöksenteossa on siten hovioikeusvaihe ohitettu. Kaksiportaiseen järjestelmään oli päädytty siksi, että EU:n puitepäättös asetti tiukat aikatauluvaatimukset päätöksenteolle.

Oikeusministeriön työryhmän enemmistö on ehdottanut kaksiportaisen päätöksenteon säilyttämistä kuitenkin siten, että ensi oikeusasteessa asiat keskitettäisiin vain yhteen kärjäoikeuteen (Helsingin kärjäoikeus) ja että valitettaessa kärjäoikeuden ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen vaadittaisiin valituslupa. Työryhmän kaksi jäsentä ei ole hyväksynyt asioiden keskittämistä. Kolme muuta jäsentä ovat puolestaan kannattaneet kolmiportaista päätöksentekojärjestelmää: kärjäoikeuden ratkaisusta tulisi valittaa hovioikeuteen, josta puolestaan voitaisiin valittaa valituslupaa pyytämällä korkeimpaan oikeuteen.

Oikeusministeriön työryhmässä on tarkasteltu tässä yhteydessä varsin perusteellisesti useita eri toteuttamisvaihtoehtoja. Lisäksi mietinnössä on selostettu ulkomaisia järjestelmiä. Voidaan havaita, että järjestelmissä on paljon eroja.

Eri vaihtoehtoja arvioitaessa olennainen seikka on, miten Euroopan unionin lainsäädännöstä ja luovutusasian kiireellisyydestä johtuvat aikatauluvaatimukset voidaan täyttää. Tämä näkökohta puoltaa kaksivaiheista päätöksentekoa.

Yleisistä oikeudenhoidollisista syistä on tärkeää, että korkeimman oikeuden asema ennakkopäätöstuomioistuimena turvattaisiin ja että tätä asemaa voitaisiin jopa vahvistaa. Tähän nähden ehdotus, jonka mukaan kärjäoikeuden ratkaisusta valittaminen vaatisi korkeimmassa oikeudessa valituslupaa näyttäisi perustellulta. Toisaalta luovutusasioissa oikeusturvalla on korostettu merkitys, vaikka luovutuspäätös ei sellaisenaan sisällä mitään rikosoikeudellista ratkaisua. Vaikka valituslupaa vaadittaisiinkin, jouduttaneen korkeimmassa oikeudessa tavanomaista tarkemmin tutkimaan muutoksenhaun kohteena olevan ratkaisun oikeellisuutta, myös muustakin kuin ennakkopäätösnäkökulmasta, koska asia on käsitelty vain yhdessä oikeusasteessa ja yleensä vain yhden tuomarin kokoonpanossa.

EU-luovuttamislakiin johtaneessa esitysluonnoksessa (2003) ehdotettiin, että kärjäoikeuden ratkaisusta valittaminen olisi edellyttänyt korkeimmassa oikeudessa valituslupaa. Korkeimman oikeuden täysistunnon antamassa lausunnossa 2.4.2003 todettiin mm: ”Luovuttamismenettelyn kohteena olevan henkilön valitusintressi liittyy korostetusti hänen omakohtaiseen oikeussuojan tarpeeseensa. Sitä tyydyttäisi valituksen tutkiminen paremmin kuin valituslupakäsittely, jossa prejudikaattikysymykset ovat etualalla. Suoraa valitusta puoltaa sekin, että Korkein oikeus on ainoa muutoksenhakuaste kärjäoikeuden ratkaisuun.” Mahdollisesti juuri korkeimman oikeuden lausunnon perusteella päädyttiin siihen, että valituslupaa ei vaadita.

Hovioikeus pitää edellä todetunkin perusteella huomionarvoisena vaihtoehtona sitä, että luovutusasioissa kärjäoikeuden päätöksestä valitettaisiin normaalin oikeusastejärjestyksen mukaisesti hovioikeuteen. Myös tässä vaihtoehdossa kokonaiskäsittelyaika on mahdollista pitää hyvin lyhyenä. Hovioikeudella on jo nyt päivystysjärjestelmä kiireellisiä pakkokeinoasioita varten ja sillä on valmiudet käsitellä ja ratkaista kiireelliset asiat erittäin nopeasti. Aikainen tiedonsaanti kärjäoikeudesta siellä vireillä olevasta asiasta edesauttaa valitusasian kiireellistä ja laadukasta käsittelyä. Huomattava myös on, että laajennettu jatkokäsittelylupajärjestelmä, sellaisena kuin se on työryhmän ehdotuksessa, koskisi hovioikeudessa myös luovutusasioita. Näin selvissä asioissa, joissa kärjäoikeuden ratkaisuun ei ole syytä puuttua, valituksen käsittelyyn ei hovioikeudessa menisi kuin pari päivää. Samalla tavoin kuin lapsen palauttamista koskevissa asioissa hovioikeudessa on mahdollista ylläpitää asiaryhmän vaatimaa erityisasiantuntemusta. Kaikki tämä on omiaan vahvistamaan korkeimman oikeuden asemaa ennakkopäätöstuomioistuimena.

Rikoksenteikijän luovuttamista koskevat asiat on niin pieni asiaryhmä, että muutoksenhaun

ohjaamisella hovioikeuteen ei olisi sanottavaa kustannusvaikutusta.

Edellä sanotun perusteella hovioikeus katsoo, että luovuttamisasioissa käsittelyjärjestys tulisi valita sivulla 30 olevan vaihtoehdon b mukaisesti eli että käräjäoikeuden ratkaisusta valitettaisiin Helsingin hovioikeuteen, jonka ratkaisusta puolestaan voitaisiin valittaa korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Tämä vaihtoehto on työryhmän jäsenen hovioikeudenneuvos Tuomo Antilan ja kahden asianajajajäsenen eriävän mielipiteen mukainen.

Presidentti

Mikko Könkkölä